

Του **ΓΙΑΝΝΗ ΜΟΥΤΟΓΙΑΝΝΗ**

— Ένα βιβλίο του Νικηφόρου Διαμαντούρου

Οι απαρχές του σύγχρονου Κράτους στην Ελλάδα

Το Μορφωτικό Ίδρυμα της Εθνικής Τράπεζας επιμένει, κοντά σαράντα χρόνια τώρα, με το εκδοτικό του πρόγραμμα να αξιοποιεί τον επιστημονικό ρόθο Ελλήνων και ξένων διανοητών, δημοσιεύοντας μελέτες υψηλού επιπέδου, που διαφορετικά η τύχη τους θα ήταν άδεια, αφού τα εκδοτικά ελληνικά πράγματα τα ρυθμίζουν άλλοι παράγοντες που είναι συνυφασμένοι με τη δεκτικότητα και κάποτε και τις ευτελείς απαιτήσεις του αναγνωστικού κοινού.

Ο Νικηφόρος Διαμαντούρος είναι καθηγητής στο Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Δημόσιας Διοίκησης του Πανεπιστημίου της Αθήνας, Σύμβουρος του Παλιού και Πρόεδρος του Εθνικού Κέντρου Κοινωνικών Ερευνών, ενώ κατέχει και μια άλλη σειρά επίσημων θέσεων. Το επιστημονικό του έργο έχει καταξιωθεί στην ακαδημαϊκή κοινότητα τόσο για τις εμπειρικές αναλύσεις που επιχειρεί όσο και για τις τολμηρές και πρωτοποριακές θέσεις που λαμβάνει.

Η παρούσα μελέτη με τίτλο "Οι Απαρχές της Συγκρότησης Σύγχρονου Κράτους στην Ελλάδα (1821-1828)" (Μ.Ι.Ε.Τ. μετάφρ. Κώστα Κουρεμένου, Αθήνα 2002, σ.σ. 474) αποτελεί μετάφραση της διδακτορικής διατριβής του Νικηφόρου Διαμαντούρου που υποβλήθηκε το 1972 στο Πανεπιστήμιο της Κολομβίας, στην οποία έχει προστεθεί πολυσελίδη και λίαν ενδιαφέρουσα εισαγωγή στην ελληνική έκδοση.

Στόχος της μελέτης αυτής με το ξεχωριστό ενδιαφέρον που παρουσιάζει είναι η ανάλυση των συνθηκών υπό τις οποίες επιχειρήθηκε για πρώτη φορά η συγκρότηση σύγχρονου κράτους στην Ελλάδα κατά την περίοδο του αγώνα της Ανεξαρτησίας (1821-1828).

Από ελληνικής πλευράς η εννοιολόγηση του σύγχρονου κράτους ως υποδείγματος πολιτικής συγκροτήσεως βασισμένου σε φιλελεύθερους θεσμούς και ιδέες που συνδέονται με το Διαφωτισμό

και της Εμπειρίας της Γαλλικής Επανάστασης και του Αμερικανικού Αγώνα της Ανεξαρτησίας, διακρίνεται ποιοτικά τόσο από τη μορφή που επιδίωξε να προσδώσει στο κράτος ο Ιωάν. Καποδίστριας (1828-1831) όσο και από εκείνη που απέκτησε αυτό κατά την περίοδο της απολυταρχίας του Όθωνα (1833-1843).

Από διεθνούς πλευράς η ελληνική περίπτωση εντάσσεται μεν στη λογική ανάλογων εγχειρημάτων στις ΗΠΑ και στην Επανάστατική Γαλλία (κατά την κρίσιμη πεντηκονταετία 1770-1820), καθώς και σε Ισπανία, Ιταλία και Πορτογαλία, διαφέρει όμως από τις ευρωπαϊκές χώρες διότι συνεπαγόταν ριζική όχι μόνο σε επίπεδο καθεστώτος, αλλά και σε επίπεδο κράτους, το οποίο έπρεπε να δημιουργηθεί εκ του μη όντος.

Στην περίπτωση των ΗΠΑ η απόρριψη λογική του κράτους δικαίου λειτουργούσε ως υπόβαθρο κατανόησης της εξουσίας που συνέδεε το παλιό με το νέο καθεστώς.

Στην Ελλάδα, αντίθετα, ήταν απαραίτητη η ριζική με ένα υπόδειγμα πολιτειακής οργάνωσης σταγμένο στην απόλυτη προσωπιοπαγία λειτουργίας της εξουσίας.

Η διπλή αυτή μετάβαση από καθεστώς πολιτικής ανελευθερίας και προσωπιοπαγίας λειτουργίας της εξουσίας σε καθεστώς ανεξαρτησίας του κράτους δικαίου, αποτελεί γενικότερο χαρακτηριστικό της μακράς και επώδυνης διαδικασίας συγκροτή-

σης ανάλογων θεσμών στα διάφορα κράτη της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας κατά τη διάρκεια ενός και πλέον αιώνων, δηλ. από το 1803, την εποχή της πρώτης Σερβικής εξέγερσης, μέχρι την υπογραφή της Συνθήκης της Λωζάνης το 1823, η οποία αποτελεί και τη λήξη κρίσιμη πράξη θανάτου του Οθωμανικού κράτους.

Για να καταλάβει ο Νικηφόρος Διαμαντούρος στα συμπεράσματά του, ανέκρινε με ιδιαίτερη προσοχή τον ελληνικό κόσμο στις παραμονές του απελευθερωτικού αγώνα, τις συνθήκες της διεξαγωγής του, τα πρωτοποριακά Σύνταγματα που διατυπώθηκαν στις τρεις Εθνοσυνελεύσεις, τις εμπειρικές διαμάχες και όλες τις παραμέτρους που συνέθεταν το ζήτημα.

Οι προσωπικοκεντρικές και συναισθηματικές σκέψεις που βασίζονταν σε πελατοκρατικά και συγγενικά συστήματα, έπαιξαν πρωτεύοντα ρόλο στη διαδικασία εγκαθίδρυσης των δομών του νεοσύστατου κράτους.

Παρ' όλο που δεν μπορούν να θεμελιωθούν συμπεράσματα μακράς πνοής στη σύντομη περίοδο των επτά χρόνων που μελετά ο συγγραφέας, ωστόσο υπαλατύνονται οι καταβολές της κρίσιμης πολιτικής ασθένειας που ταλαιώνει ανέκαθεν την Ελλάδα και που πρέπει να αναζητηθούν στην εναναστατική περίοδο και στο υβριδικό σύστημα που γεννήθηκε από τις προσπάθειες των εκουσικρονιστών για πολιτικές αλλαγές.